

VLAAMS PARLEMENT

Zitting 1997-1998

26 maart 1998

ONTWERP VAN DECREET

houdende goedkeuring van de volgende internationale akten :

1. de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten enerzijds, en de republiek Kazachstan anderzijds, en Bijlagen I, II en III, Protocol en Slotakte, ondertekend in Brussel op 23 januari 1995 ;
2. de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten enerzijds, en de republiek Kirgizstan anderzijds, en Bijlagen I en II, Protocol en Slotakte, ondertekend in Brussel op 9 februari 1995 ;
3. de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten enerzijds, en de republiek Wit-Rusland anderzijds, en Bijlagen I, II, III, IV, V, VI, VII en VIII, Protocol en Slotakte, ondertekend in Brussel op 6 maart 1995 ;
4. de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten enerzijds, en Georgië anderzijds, en Bijlagen I, II, III, IV en V, Protocol en Slotakte, ondertekend in Luxemburg op 22 april 1996 ;
5. de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten enerzijds, en de republiek Armenië anderzijds, en Bijlagen I, II, III en IV, Protocol en Slotakte, ondertekend in Luxemburg op 22 april 1996 ;
6. de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten enerzijds, en de republiek Azerbeidzjan anderzijds, en Bijlagen I, II, III, IV en V, Protocol en Slotakte, ondertekend in Luxemburg op 22 april 1996 ;
7. de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten enerzijds, en de republiek Oezbekistan anderzijds, en Bijlagen I, II, III, IV en V, Protocol en Slotakte, ondertekend in Firenze op 21 juni 1996

VERSLAG

namens de Commissie voor Buitenlandse en Europese Aangelegenheden
uitgebracht door de heer Paul Van Grembergen

Samenstelling van de commissie :

Voorzitter : de heer Jef Sleeckx.

Vaste leden : de heren Leo Cannaerts, Paul Deprez, Freddy Sarens, Herman Suykerbuyk, Hugo Van Rompaey ;

de heren Karel De Gucht, Jacques Laverge, Stefaan Plateau ;

de heren Fred Dielens, Patrick Hostekint, Jef Sleeckx ;

de heren Luk Van Nieuwenhuysen, Karim Van Overmeire ;

de heer Paul Van Grembergen ;

mevrouw Cecile Verwimp-Sillis.

Plaatsvervangers :

de heren Jan Béghin, Carl Decaluwé, Paul Dumez, Jef Van Looy, Johan Weyts ;

de heren Jacques Devolder, Jaak Gabriels, Didier Ramoudt ;

de heer Jacques Timmermans, mevrouw Gracienne Van Nieuwenborgh, de heer Tuur Van Wallendael ;

de heren Christian Verougstraete, Emiel Verrijken ;

mevrouw Nelly Maes ;

de heer Johan Malcorps.

Zie :

775 (1997-1998)

– Nr. 1 : Ontwerp van decreet

INHOUD

	Blz.
I. Inleidende toelichting door de heer Luc Van den Brande, minister-president van de Vlaamse regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Wetenschap en Technologie	4
I.1. Historisch overzicht	4
I.2. De inhoud van de overeenkomsten	5
I.3. Overzicht van enkele aandachtspunten per betrokken land	5
A. Wit-Rusland	5
B. Armenië	6
C. Georgië	6
D. Azerbeidzjan	6
E. Oezbekistan	7
F. Kazachstan	8
G. Kirgiztan	8
I.4. Bij wijze van algemene conclusie	8
II. Algemene bespreking	9
II.1. Soevereine verdragspartners	9
II.2. Problemen met Wit-Rusland	9
II.3. Spanningsveld tussen betrokkenheid en distantie	10
II.4. Onduidelijkheid nopens de toestand op het terrein	11
II.5. Instabiliteit van de Kaukasus	11
II.6. Onaantastbaarheid van de grenzen	12
II.7. Problematiek van de nucleaire veiligheid	12
III. Stemmingen	12
III.1 Artikelsgewijze stemming	12
III.2 Stemming over het geheel	13

DAMES EN HEREN,

In de Commissie voor Buitenlandse en Europese Aangelegenheden werd op datum van donderdag 5 maart 1998 het ontwerp van decreet houdende goedkeuring van zeven partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomsten tussen respectievelijk de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten enerzijds en Kazachstan, Kirgizstan, Wit-Rusland, Georgië, Armenië, Azerbeidzjan en Oezbekistan anderzijds, besproken en goedgekeurd. Er weze hierbij opgemerkt dat, in afwijking van de in de commissie gangbare praktijk, er in onderhavig verslag voor geopteerd werd om de bedoelde internationale akten, omwille van het gebruiksgemak, in hun verkorte vorm te citeren. Voor de volledige benaming van deze verdragsinstrumenten wordt verwezen naar de titel van dit verslag.

I. INLEIDENDE UITEENZETTING DOOR DE HEER LUC VAN DEN BRANDE, MINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID, EUROPESE AANGELEGENHEDEN, WETENSCHAP EN TECHNOLOGIE

I.1 Historisch overzicht

De minister-president opent zijn uiteenzetting met een korte historische schets van de achtergrond van de nu voorliggende reeks van verdragen.

Enkele jaren voor het uiteenvallen van de voormalige Sovjet-Unie, met name in december 1989, sloten de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten een handels- en samenwerkingsovereenkomst met de USSR. Na de desintegratie van de USSR, medio 1991, besloten de toenmalige "Twaalf" de banden met de onafhankelijk geworden sovjetrepublieken verder aan te halen. Dit gebeurde door middel van de zogenaamde partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomsten (PSO's), die het midden houden tussen de overeenkomst van 1989 en de met de landen van Centraal-Europa en het Balticum gesloten Europa-akkoorden¹.

1 Europa-akkoorden : Specifieke verdragsvorm die bestaat tussen de Europese Gemeenschap en de landen van Centraal-Europa, met uitsluiting van de GOS-staten (en dus wél met de Baltische republieken). Als juridische vormgeving van de karakteristieke communautaire relaties met de Centraal-Europese staten, is de Europa-overeenkomst een op maat gesneden type associatieverdrag sui generis. Enerzijds omvat ze alle basiskennmerken noodzakelijk voor een associatieakkoord, in zoverre ze de geassocieerde landen ten dele

De Raad "Algemene Zaken" van de Europese Unie nam in oktober 1992 de onderhandelingsrichtlijnen voor deze partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomsten aan. Voor de onderhandelingen met deze republieken werd uitgegaan van een gemeenschappelijke "basistekst", met dien verstande dat het onderhandelingsstempo en de resultaten van de onderhandelingen afhankelijk werden gesteld van externe factoren zoals de ontwikkelingsgang van deze landen en hun economische en politieke situatie. De onderhandelingen verliepen dan ook niet alle even snel, zoals onder andere uit de verschillende ondertekeningsdata naar voren komt.

De eerste PSO's werden afgesloten met de republiek Oekraïne, Moldavië en de Russische Federatie. De ondertekening van de PSO's met de republiek Kazachstan (Brussel, 23 januari 1995), de republiek Kirgizstan (Brussel, 9 februari 1995), de republiek Wit-Rusland (Brussel, 6 maart 1995), de republiek Georgië, Armenië, Azerbeidzjan (Luxemburg, 22 april 1996) en de republiek Oezbekistan (Firenze, 21 juni 1996), volgde daarna.

Omdat de overeenkomsten aangelegenheden bevatten die niet tot de exclusieve bevoegdheden behoren van de Europese Gemeenschap werden deze verdragen ook ondertekend door de ministers van Buitenlandse Zaken van de lidstaten.

Op intern Belgisch vlak hebben deze partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomsten eveneens een gemengd karakter. Er worden immers zowel materies behandeld die tot de bevoegdheid van de gemeenschappen en gewesten behoren, als materies die onder de federale bevoegdheid ressorteren. De overeenkomsten werden bijgevolg ook namens de gemeenschappen en gewesten ondertekend, en dienen bijgevolg ook aan het Vlaams Parlement te worden voorgelegd, vooraleer ratificatie door België mogelijk is.

---

laat participeren in de materieelrechtelijke verworvenheden van de Gemeenschappen. Maar anderzijds willen de beide partijen uitdrukkelijk dat er ook een belangrijk politiek signaal van uitgaat. Te dien einde wordt door de associatie meteen ook een passend kader tot stand gebracht voor een regelmatige politieke dialoog tussen de verdragsluitende partijen. Door dit laatste gegeven wijkt de Europa-overeenkomst structureel af van de andere associatie-akkoorden.

Zie hierover onder andere : MACLEOD, I., HENRY, I.D. en HYETT, S., *The External Relations of the European Communities*, Oxford, Clarendon Press, 1996, pp. 375-377, en MARESCAU, M., "Les Accords Européens : Analyse Générale", *Revue du Marché Commun*, 1993, p. 507 e.v.

I.2 De inhoud van de overeenkomsten

De partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomsten met de republieken Kazachstan, Kirgizstan, Wit-Rusland, Georgië, Armenië, Azerbeidzjan en Oezbekistan beogen :

- de totstandbrenging van een kader voor politieke samenwerking ;
- het stimuleren van de handel, de investeringen en de economische betrekkingen ;
- het leggen van de grondslag voor economische, sociale, financiële, wetenschappelijke, technologische en culturele samenwerking ;
- het steunen van de inspanningen van de republieken op politiek en economisch gebied.

Een essentieel onderdeel van de partnerschappen en van deze overeenkomsten is de eerbiediging door de partijen van de democratische beginselen, de mensenrechten en de beginselen van de markteconomie.

Het vrije verkeer van de respectieve onderdanen is niet in deze overeenkomsten vastgelegd.

Ten einde het hervormingsproces in respectievelijk de republieken Kazachstan, Kirgizstan, Wit-Rusland, Georgië, Armenië, Azerbeidzjan en Oezbekistan te steunen, voorzien de PSO's in samenwerking op velerlei gebieden : de industriële samenwerking, de bevordering en bescherming van investeringen, overheidsopdrachten, normen en overeenstemmingsbeoordeling, mijnbouw en grondstoffen, wetenschap en technologie, onderwijs en opleiding, landbouw en de agro-industriële sector, energie, milieu, vervoer, telecommunicatie, financiële diensten, monetair beleid, regionale ontwikkeling, sociale samenwerking, toerisme, KMO's, informatie en communicatie, consumentenbescherming, douane, economie en statistische samenwerking.

De hulp die de Gemeenschap aan de republieken verstrekt, bestaat uit technische bijstand in de vorm van schenkingen. Deze bijstand wordt geleverd in het kader van het TACIS-programma², dat erop gericht is de economische hervorming en de democratisering in de landen ontstaan uit de Sovjet-Unie te bevorderen door diverse vormen van technische bijstand.

I.3 Overzicht van enkele aandachtspunten per betrokken land

Zoals al uit de "gedifferentieerde" onderhandelingen mocht blijken, vormen de verdragspartners niet echt een homogene groep. Zulks hoeft, gezien hun geografische uitgestrektheid en hun ligging in verschillende continenten, overigens geen verbazing te wekken. Daarom een beknopt overzicht, land per land, van enkele relevante gegevens.

A. Wit-Rusland

Het meest problematische land van de groep vormt ongetwijfeld Wit-Rusland. Er dient immers geconstateerd dat er sprake is van schending van de mensenrechten, terwijl het eigengereide optreden van de president³ ook getuigt van weinig respect voor de democratie.

2 TACIS : Letterwoord dat staat voor "Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States". Het betreft hier een door de Europese Gemeenschap opgezet technisch bijstandsprogramma om de voormalige sovjetrepublieken te helpen in hun streven naar sanering en herstel van de economie.

3 Alexander Loukachenko werd tot president verkozen in juli 1994. Hij zoekt verregaande toenadering (tot en met de eventuele hereniging) met de Russische Federatie. Deze laatste houdt - ondanks de ondertekening op 2 april 1997 van een unieverdrag - echter de boot af. Dit vooral omwille van de zeer precaire economische situatie in Wit-Rusland, die het gevolg is van het vasthouden aan het oude overheidsdirigisme ten aanzien van de economie, de handel en de prijzen. De Russische president Jeltsin verklaarde terzake dat van integratie tussen de beide landen geen sprake kon zijn zolang de economische hervormingen in de beide landen niet in hetzelfde tempo verliepen. Ook leverde Jeltsin kritiek op de schending van de mensenrechten in Wit-Rusland. Sinds een referendum op 26 november 1996 heeft president Loukachenko overigens het parlement in de praktijk volledig buiten spel gezet, en regeert hij per - met de wet gelijkgesteld - presidentieel decreet. Tegelijk werd ook zijn ambtstermijn verlengd tot 2001.

Tevens worden er weinig inspanningen geleverd om tot een meer marktconforme economie te komen. Wit-Rusland toont echter wel belangstelling voor het aanknopen van nauwere economische betrekkingen (cf. onder andere contacten die er geweest zijn met Export Vlaanderen).

Ook met de NAVO wil Wit-Rusland een akkoord sluiten, maar dan wel een dat gelijksoortig is als datgene dat met de Oekraïne en de Russische Federatie werd gesloten. Wit-Rusland verzet zich overigens ook tegen de verdere uitbreiding van de NAVO naar het oosten toe.

Er weze nog opgemerkt dat Wit-Rusland met België in dezelfde IMF-groep zit.

B. Armenië

In, en door, het conflict met Azerbeidzjan over Nagorno-Karabach⁴, kregen de hardliners in Armenië de overhand. In januari 1998 werd - de overigens ook bij erg betwiste verkiezingen aan de macht gekomen - president Lewon Ter-Petrosian dan ook gedwongen ontslag te nemen, ten gunste van Robert Kotsjarian (de president van de eenzijdig uitgeroepen republiek NK). Deze wijst het OVSE-plan voor een vreedzame oplossing van het conflict in NK af.

Er is - via de Armeense diaspora die is ontstaan ten gevolge van de Turkse genocide van 1915 - een sterke Armeense lobby in de Verenigde Staten, Frankrijk en ook België (Brussel en Antwerpen). Op die manier weet Armenië zich te verzekeren van heel wat internationale steun. Wel staat

4 Nagorno-Karabach is een gebied in Azerbeidzjan dat hoofdzakelijk (schattingen spraken van 80% - dit vanzelfsprekend vóór het uitbreken van het conflict) bewoond wordt door Armeniërs, die de aanhechting bij Armenië eisen. Deze situatie ontstond toen Stalin in 1923 Nagorno-Karabach [NK] (eigenlijk het historische hart van Armenië) aan Azerbeidzjan schonk (teneinde goed te staan met zijn Turkse buur). Vanaf 1987 reeds - dus nog onder Sovjet-bestuur - kwam het tot hoogoplopende discussies over de status van het autonome gebied NK. Op 20 februari 1988 besloot de Sovjet van NK aansluiting bij de Armeense SSR te vragen. Ongeregeldheden braken uit in 88-89, die vanaf 91-92 ontaardden in een regelrechte oorlog, waarbij Armenië er in mei-juni 1992 in slaagde een corridor te openen, en te houden (de zogenaamde "Latsjin-corridor), tussen Armenië en NK. Tegelijk werd overigens ook een tweede front geopend in Nakitsjevan (een Azerische exclave, omsloten door Armenië, Iran en Turkije). In mei 1994, op het ogenblik dat Armenië ongeveer een vijfde van het Azerbeidzjaanse grondgebied bezette, werd een bestand gesloten. Voorjaar 1997 flakkerden de gevechten echter opnieuw op.

Armenië onder toenemende druk om een vreedzame oplossing te vinden voor het NK-probleem, omwille van het feit dat de Azeri's over aanzienlijke olievoorraden beschikt, die de interesse van het Westen hebben gewekt. Voor de exploitatie van die olierijkdommen is echter een grotere stabiliteit van de regio vereist.

Overigens is Armenië zowat een christelijk eiland, geprangd tussen moslimlanden.

C. Georgië

Georgië is belangrijk als exportland van landbouwproducten, maar ook en vooral als doorvoerland voor olie vanuit de Kaspische Zee-regio naar de Zwarte-Zeehavens. Alsdusdanig vormt het een alternatief voor de route door Rusland, en dan met name voor de pijplijnen die door Tsjetsjenië lopen.

Door zijn positie als potentiële economische concurrent - en de daaraan verbonden geostrategische implicaties - valt overigens meteen ook te verklaren waarom de Russische Federatie ten aanzien van Georgië een veeleer "ambivalente" houding aanneemt.

Tussen de Bleu en Georgië werd overigens ook een investeringsakkoord gesloten dat door de federale Kamers werd goedgekeurd in 1996, en dat eerlang ook ter goedkeuring aan het Vlaams Parlement zal worden voorgelegd⁵.

D. Azerbeidzjan

Zoals hoger reeds gezegd ligt dit land al vele jaren overhoop met Armenië over de enclave Nagorno-Karabach [NK]. In dat conflict genoot Azerbeidzjan tot voor kort enkel steun vanwege islamitische landen. Met zijn buurlanden, bestaan er vooral met Turkije sterke - maar daarom niet altijd volledig stabiele - (politieke, economische en culturele) banden. Ook vanuit Iran mocht het steun ontvangen, hoewel dit land (dat een grote Azeri-minderheid heeft, en dus beducht is voor Azeri-irredentisme) zich minstens ambivalent opstelt

5 Stuk 938 (1997-1998) - Nr.1 Ontwerp van decreet houdende instemming met de overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en de republiek Georgië inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Brussel op 23 juni 1993.

Min of meer recent onderkende het Westen echter het - al dan niet reële⁶ - belang van de daar aanwezige olievoorraden. Amerikaanse oliemaatschappijen sloten diensgevolg in 1997 belangrijke contracten af met Azerbeidzjan.

E. Oezbekistan

Oezbekistan, Kazachstan en Kirgizstan zijn vrij stabiele landen, in een al bij al toch erg onrustige regio. De drie landen hebben zich in 1997 overigens verenigd in de Centraal-Aziatische Alliantie.

6 Medio 1997 bezocht de Azerbeidzjaanse president H. Aliyev de Verenigde Staten. Naar aanleiding daarvan werden miljardencontracten ondertekend voor oliewinning in de Kaspische Zee. Meer bepaald ging het om contracten met Amerikaanse firma's voor de ontwikkeling van nieuwe offshore olievelden in de Kaspische Zee. In totaal gaat het hier over een investeringspakket dat goed is voor ongeveer 10 miljard dollar.

Eind '94 reeds richtte president Clinton een speciale "task force" op om toezicht te houden op de Amerikaanse belangen in de olierijke ex-sovjetrepublieken in Centraal-Azië. In deze task force zetelen vooraanstaande leden van de NSC en de CIA. Het Witte Huis ziet in de Azerbeidzjaanse olie- en gasreserves beweerdelijk een alternatief voor de nog steeds toenemende afhankelijkheid van Arabische olie. Afhanke-lijkheid die nog kan toenemen naarmate de eigen oliereser-ven van de VS en Canada verder slinken.

In het licht van die volgens sommigen verontrustende evolutie is het betekenisvol dat de voorzitter van de genoemde task force de ex-sovjetrepublieken in Centraal-Azië heeft betiteld als "een voor de VS strategische regio met oliereser-ven van 200 miljard vaten".

Dat cijfer is volgens de experts een aanfluiting van de werke-lijkheid. Er zit in Centraal-Azië veel olie in de ondergrond, maar zeker geen 200 miljard vaten. Het is hierbij ook signifi-catief dat de Amerikaanse regering in 1995 nog gewaagde van Azerbeidzjaanse oliereserves ten belope van 4,5 miljard vaten, terwijl in 1997 dat cijfer reeds was opgelopen tot 9,2 miljard vaten.

Verscheidene waarnemers zeggen dat de Amerikaanse rege-ring de cijfers over Centraal-Aziatische olierijkdommen opzettelijk opblaast om mogelijke onrust op de grond-stoffenmarkten over snelslinkende Amerikaanse reserves en de eenzijdige afhankelijkheid van Arabische olie af te wende-n. De boodschap moet dan luiden dat de Amerikaanse petroleumconsumptie niet in gevaar is, omdat Azerbeidzjan en Kazachstan over schier onuitputtelijke reserves beschik-ken, die liggen te wachten op exploitatie door Amerikaanse bedrijven.

Een bijkomend probleem m.b.t. de Azerbeidzjaanse oliere-serve blijft het transport. Op dit ogenblik eindigen de west-waarts georiënteerde pijpleidingen in de havens van de Zwarte Zee. Vandaar varen olietankers door de Zwarte Zee en de Bosporus richting Westen. Experts waarschuwen voor overbelasting van de Bosporus. Met 1.000 schepen per week ligt de trafiek er al drie keer hoger dan in het Suezkanaal. Mede daarom zouden de VS - stilzwijgend - kunnen instem-men met een pijpleiding door Iran.

Islam Karimov, de gewezen partijsecretaris van de communistische partij van Oezbekistan, werd in december 1991 tot president verkozen. In maart 1995 werd hij bij referendum (met 99,6% van de stemmen) in dit ambt bekrachtigd tot het jaar 2000.

Oezbekistan heeft dus duidelijk gekozen voor poli-tieke en sociale stabiliteit ten koste van de demo-cratie. Een keuze die kan verklaard worden door de vrees dat de onrust die Afghanistan en Tadzjikistan kennen, naar Oezbekistan zou overslaan.

Het land is rijk aan grondstoffen. Vooral het Ferga-nabekken is in dit opzicht belangrijk (winning van koper, molybdeen, bismut, arseen, ozokeriet, fluo-riet, uraan, zwavel, steenkool en aardolie). Daar-naast komt nog steenkool voor bij Angren, ten oos-ten van Tasjkent en Bekabad aan de Syr Darja, voorts in de zeer rijke aardgasvelden van Gazli, Dzjarkak en Moebarek bij Boechara (pijpleidingen naar de Oeral en Tasjkent).

Het totale landbouwareaal bedraagt 33,1 miljoen hectare, waarvan het grootste deel extensieve wei-degrond is, en 3,7 miljoen hectare in gebruik is voor de irrigatielandbouw. De land- en bosbouw geven nog werk aan 43% van de beroepsbevolking.

De industrie is de belangrijkste bron van inkom-sten. De snelle ontwikkeling van deze industrie heeft echter ernstige gevolgen gehad voor het milieu (vervuiling). Omdat ten behoeve van de irri-gatielandbouw op grote schaal water is onttrokken aan de rivieren die in het Aralmeer uitmonden, is dit meer sinds de jaren zestig aanzienlijk in omvang afgenomen. De waterspiegel daalde met ruim 13 meter en het zoutgehalte steeg sinds 1960 met 17 gram per liter (1990 : 27 gram per liter). De kustlijn is op sommige plaatsen tot 100 km terugge-weken. Het oprukken van onder meer de Kizil-Koem-woestijn naar de oases van Bochara en Karakoel heeft grote herbebossingsprojecten tot gevolg gehad (herbeplanting van 50.000 hectare land).

Opmerkelijk is nog dat er een steeds inniger toena-dering tot stand komt met de Verenigde Staten. Zo is er onder andere sprake van vormen van militaire samenwerking met de VS. In 1996 heeft het Ameri-kaanse leger bijvoorbeeld een akkoord gesloten met Oezbekistan om het kaderpersoneel te leveren voor een school voor onderofficieren in Tasjkent.

Ook de economische samenwerking met het Wes-ten neemt overigens gradueel toe.

F. Kazachstan

Kazachstan was de laatste van de ex-sovjetrepublieken die zich onafhankelijk verklaarde (meer bepaald op 16 december 1991). Dit was het gevolg van de bekommernis van de toenmalige parlementsvoorzitter en communistisch partijleider (en huidige president) Nursultan Nazarbajev, om ten allen prijze de rust te bewaren tussen Kazachen en het aanzienlijke Russische bevolkingsdeel (vooral geconcentreerd in het noordelijk deel van Kazachstan).

Zeven jaar na de val van het communisme (1991) en vijf jaar na het aannemen van een nieuwe grondwet (1993) staat Kazachstan nog steeds voor enorme hervormingen op politiek, economisch, cultureel en sociaal vlak. Toch noemen Westerse diplomaten dit land met de grootte van West-Europa een van de meest stabiele landen in Centraal-Azië.

Een belangrijk deel (255 miljoen hectare) van de oppervlakte is in gebruik als landbouwgrond. De akkerbouw brengt circa de helft van de agrarische productie voort. Sinds 1941 (toen door de deportatie van hele volkeren door Stalin naar Kazachstan, het land veranderde in één groot werkkamp) is Kazachstan in een zeer snel industrialisatieproces gewikkeld. De zware industrie vervult hierin een grote rol. De eerste industrialisatiefase werd gekenmerkt door de opbouw van de metallurgische industrie, en de landbouwindustrie. Sinds 1956 werd ook de nadruk gelegd op de machine-, bouwmaterialen-, chemische, voedingsmiddelen-, en textielindustrie. De energievoorziening wordt gewaarborgd via (binnenlandse) steenkool, bruinkool, aardolie, aardgas en hydro-elektriciteit. Het land beschikt ook over één kerncentrale.

In april 1996 ondertekenden president Nazarbajev en zijn Russische ambtsgeenoot Jeltsin, na jarenlang onderhandelen, een overeenkomst over de aanleg van een pijpleiding van het Tengiz-olieveld naar de Russische doorvoerhaven Novorossijsk. Mede dank zij zijn enorme olie- en gasvoorraden zijn de economische vooruitzichten op termijn gunstig.

G. Kirgizstan

Na de augustus-coup in Moskou, werd in 1991 de onafhankelijkheid uitgeroepen. In oktober van datzelfde jaar werd Askar Akajev (met 95% van de stemmen) tot president verkozen. In december 1995 werd hij overigens herkozen voor een tweede ambtstermijn van 5 jaar.

Volgens de grondwet van 1993, die in 1994 en 1996 werd aangepast om de bevoegdheden van de president te vergroten, is Kirgizstan een presidentiële republiek. De meerderheid in het parlement wordt nog steeds uitgemaakt door zogenaamde "onafhankelijken", die bijna allemaal vertegenwoordigers zijn van de voormalige sovjet-nomenklatura, en die sympathiseren met president Akajev. Deze toonde zich, in tegenstelling tot het parlement, een groot voorstander van economische hervormingen en het ontwikkelen van het privé-ondernemerschap op het platteland. Het hervormingsbeleid resulteerde dientengevolge dan ook nog niet in echt economisch herstel.

Het meest acute economische probleem vormt de uittocht van de naar schatting 200.000 Russen, Wit-Russen en Oekraïners, die in belangrijke mate de kern van de industriële arbeidskracht vormden.

Desondanks zijn de vooruitzichten niet helemaal somber te noemen. Het land beschikt immers over heel wat bodemrijksdommen : aardgas, olie, zink, tin, lood, goud.... Ook zijn landbouw en veeteelt potentieel is aanzienlijk.

I.4 Bij wijze van algemene conclusie

Ten algemenen titel concludeert de minister-president dat men bij de benadering van al deze voormalige sovjetrepublieken, steeds in gedachten moet houden dat de Russische Federatie - uiteraard - de controle op de exportwegen van die landen gebruikt om de hele regio afhankelijk en ondergeschikt te houden. Indicatief voor het relatieve succes van deze strategie is dat de handelscontacten, of eerder de handelstromen tussen de genoemde GOS-republieken en Rusland, sedert de implosie van de Sovjet-Unie, maar heel geleidelijk aan afnemen.

In vergelijking met de sovjetijd hebben de verschillende bevolkingen over het algemeen weinig vrijheid gewonnen. De mate van nationale constitutionele onafhankelijkheid die men heeft verworven ten gevolge van de desintegratie van de Sovjet-Unie is zeker niet recht evenredig met de "toegevoegde waarde" aan vrijheid.

Waarbij overigens ook opgemerkt zij dat de desintegratie van de Sovjet-Unie plaatsgreep op een economisch weinig perspectiefvol moment. De nieuwe staten begonnen dus zwaar gehandicapt aan een aantal zeer omvangrijke en complexe processen. Ze moesten afstappen van de planmatig georganiseerde ruilhandel, ze moesten de waarde van de door hen voortgebrachte producten leren

objectiveren, en ze moesten de convertibiliteit van hun munten nastreven.

Dit alles, gekoppeld aan een negatieve economische conjunctuur, leidde tot verarming van grote delen van de bevolking, het ontstaan van parallelle economische circuits, de toename van de drugshandel en de (georganiseerde) criminaliteit, het wegvallen van medische zorgen en het acuut worden van grote milieuproblemen (cf. de hoger reeds aangehaalde kwestie van het Aralmeer).

De soms hooggespannen verwachtingen van de bevolkingen van de nieuw onafhankelijk geworden staten zijn dan ook niet ingelost geworden, hetgeen in hoofde van die staten soms wel enige legitimatie-problemen met zich heeft gebracht.

Zoals steeds bij dit type van overeenkomsten met dit type van partnerlanden is de centrale kwestie gelegen in de afweging die moet worden gemaakt tussen enerzijds een principiële weigering om contacten aan te gaan met landen die inderdaad vaak geen modeldemocratieën zijn, en anderzijds de keuze om - via afspraken in het kader van de Europese Unie - een positief engagement aan te gaan, ten einde op termijn toch te kunnen bijdragen tot de ontwikkeling van deze volkeren.

Gezien de noodzaak tot ondersteuning van de democratie, vraagt de minister-president dan ook de goedkeuring van het Vlaams Parlement voor dit ontwerp van decreet.

II. ALGEMENE BESPREKING

II.1 Soevereine verdragspartners

Voorafgaandelijk aan de discussie ten gronde wenst de heer Karim Van Overmeire op te merken dat uit het feit dat hier bij wege van één enkel ontwerp van decreet zeven internationale akkoorden ter goedkeuring worden voorgelegd, in geen geval de conclusie mag getrokken worden als zou Vlaanderen deze staten niet als echt onafhankelijke entiteiten beschouwen. Het weze duidelijk dat Vlaanderen de volwaardige onafhankelijkheid van elk van die staten individuele ten volle erkent.

II.2 Problemen met Wit-Rusland

De heer Karim Van Overmeire brengt daarnaast ook in het midden dat, slechts enkele jaren na de

desintegratie van de Sovjet-Unie, er wel al zeer gedifferentieerde relaties zijn ontstaan met de verschillende gebieden.

Enerzijds zijn de relaties met Rusland, als opvolgerstaat van de Sovjet-Unie, min of meer onveranderd gebleven. Anderzijds zijn er - terecht - zeer bevoorrechte relaties ontstaan met de Baltische republieken. Met Oekraïne - dat meer en meer onderkend wordt in zijn zoektocht naar betere relaties met het Westen - zijn de relaties redelijk goed ontwikkeld.

En daarnaast ligt er hier nu een reeks van landen voor die uiteenvallen in twee grote groepen. Enerzijds zijn er de landen van de Kaukasus, die geografisch misschien nog wel in Europa liggen, maar qua mentaliteit al totaal verschillend zijn, en anderzijds zijn er de landen van Centraal-Azië. Met die beide groepen van landen kunnen niet dezelfde relaties ontwikkeld worden als met de "westelijke" ex-sovjetrepublieken.

In dit ontwerp van decreet is echter, op het eerste zicht als vreemde eend in de bijt, ook Wit-Rusland opgenomen. Geografisch en cultureel is dit land misschien wel verwant met het Westen (waardoor het eenzelfde houding tegenover Europa zou kunnen aannemen als, bijvoorbeeld, de Oekraïne), maar qua problemen lijkt het bijna verwantschap te vertonen met de overige zes landen van dit goedkeuringsdecreet. Problemen waar we, gezien de geografische en mentale proximateit van Wit-Rusland ook niet al te lichtvaardig mogen overheen gaan. Daar waar men misschien nog enig begrip kan opbrengen voor het feit dat democratie en mensenrechten mentaal-cultureel nog geen echte vanzelfsprekendheden zijn in een Aziatische of semi-Aziatische context, gaat zulks immers niet op voor een land dat geografisch tot de Europese nucleus behoort. Het is dan ook onaanvaardbaar dat democratie en mensenrechten in Wit-Rusland momenteel vrijwel onbestaande zijn. Waarbij men daarenboven ook niet eens bereid blijkt om naar de toekomst toe enig engagement in die zin aan te gaan. Het buiten spel zetten van het parlement, de terugkeer naar de vroegere sovjetvlag, en de onverhopen dominantie van zuiver communistisch gebleven leiders maken van Wit-Rusland een verre van attractieve verdragspartner.

De minister-president voegt hier nog aan toe dat het in wezen zelfs maar de vraag is of we hier nog met een echt onafhankelijke staat te maken hebben. Dit land, of toch zijn huidige leiders, lijken immers het eigen soeverein bestaan als land in twijfel te willen trekken. Aansluiting bij de Russi-

sche Federatie werd immers gevraagd, maar niet bekomen. Ook de ontwikkelingen in de richting van een meer marktconforme economie zijn er nog niet echt gevorderd.

Op grond van dit alles deelt de heer Karim Van Overmeire dan ook mee dat hij ernstig overweegt om een amendement in te dienen dat ertoe strekt het derde lid van artikel 2 betreffende de PSO met Wit-Rusland uit het decreet te schrappen.

Ook mevrouw Cecile Verwimp-Sillis oppert dat zij ernstige bedenkingen heeft nopens Wit-Rusland. Ook zij overweegt een amendement tot schrapping van de PSO met Wit-Rusland.

De minister-president antwoordt hierop dat ook hier weer een afweging zal moeten gemaakt worden. Daar waar hij er op grond van de bovengenoemde elementen begrip voor kan opbrengen dat Wit-Rusland wat moeilijk ligt als verdragspartner, brengt hij in het midden dat er desondanks wel degelijk een aantal valabele gronden bestaan om toch een verdragsrelatie aan te gaan met dat land.

Zo heeft de federale minister van Buitenlandse Zaken reeds zeer duidelijk gezegd dat de Europese Unie niet de intentie heeft om de PSO in zijn geheel ook effectief uit te voeren. Ratificatie werd desalniettemin als wenselijk bestempeld aangezien de Unie dan in staat is om wél uitvoering te geven aan die onderdelen van de overeenkomst waarvan mag verwacht worden dat ze een positieve stimulans kunnen vormen voor het op gang brengen van een aantal wenselijk geachte maatschappelijke en democratische processen. Sommige delen van het akkoord moeten dus wel degelijk ingevuld kunnen worden.

Tweedens kan nog worden meegedeeld dat de oppositie in Wit-Rusland wel degelijk gehecht is aan ratificatie van de PSO. Wanneer de Europese Unie immers overgaat tot ratificatie betekent zulks impliciet ook een volkenrechtelijke erkenning van de onafhankelijkheid van Wit-Rusland. Niet-ratificatie zou daarentegen de communistische machthebbers in de kaart spelen, aangezien deze, zoals hoger reeds gezegd, streven naar aansluiting bij de Russische Federatie. De oppositie rekent overigens ook op de PSO om van buitenuit wat stimuli te ontvangen voor de democratische processen die ze in Wit-Rusland op gang probeert te brengen.

In het licht van deze argumenten tonen de heer Karim Van Overmeire en mevrouw Cecile Ver-

wimp-Sillis zich bereid om af te zien van het indienen van de voorgenoemde amendementen.

De heer Paul Van Grembergen oppert hierop de suggestie om vanuit de commissie toch minstens een brief te richten aan de ambassadeur van Wit-Rusland in België, teneinde hem ervan op de hoogte te brengen dat het het Vlaams Parlement niet licht is gevallen om een verdragsrelatie met zijn land aan te gaan. Dit voorstel wordt bij consensus onderschreven door de commissie.

In de rand hiervan laat de heer Karim Van Overmeire wel nog opmerken dat, zijns inziens het aangaan van verdragsrechtelijke betrekkingen, in se weinig garanties inhoudt voor het onafhankelijk voortbestaan van de verdragspartner. De relativiteit van verdragsrechtelijke garanties is immers al duidelijk gebleken ten aanzien van de drie Baltische republieken. In het interbellum genoten deze immers een zeer ruime verdragsrechtelijke erkenning. Maar deze heeft de facto maar weinig opgeleverd toen de Sovjet-Unie het Balticum binnenviel.

II.3 Spanningsveld tussen betrokkenheid en distantie

De heer Paul Van Grembergen laat ten algemenen titel opmerken dat geen van deze akkoorden zonder problemen is. Op zich is vrijwel geen enkele van de prospectieve verdragspartners immers vrij van (soms zelfs ernstige) fouten. Het ware echter te gemakkelijk om louter op grond van deze constatactie te weigeren verdragsrechtelijke betrekkingen aan te gaan. In een dergelijke rigiede hypothese zou het verdragenstelsel immers beperkt worden tot een relatief kleine groep van gelijkaardige en gelijkwaardige staten, en zouden grote delen van de aarbol verworden tot een verdragsrechtelijke "blinde vlek". Hierdoor zou de statengemeenschap, en dan meer in het bijzonder de groep van de democratische staten en volken, zichzelf beroven van een belangrijk instrument ter promotie van zijn democratisch model. In deze moet het Vlaams Parlement dan ook de afweging durven maken tussen enerzijds de optie voor een positief engagement ter bevordering van de democratie, dan wel de optie om principieel elke verdragsrechtelijke erkenning te onthouden aan regimes die doorgaans vrij obscuur en weinig legitiem zijn (heel vaak gaat het om de oude communistische nomenklatuur, die zich min of meer bekeerd heeft tot het kapitalisme). De heer Paul Van Grember-

gen opteert in deze ervoor om zijn goedkeuring te hechten aan het akkoord teneinde in die door het verleden zwaar belaste regio's de democratie ten minste een kans te gunnen. Maar zoals steeds laat het loutere bestaan van dit spanningsveld een wat wrange smaak na.

II.4 Onduidelijkheid nopens de toestand op het terrein

Zowel de heer Paul Van Grembergen als mevrouw Cecile Verwimp-Sillis laten opmerken dat de keuze in deze nog eens extra bemoeilijkt wordt door de schaarste aan gegevens over de betrokken landen en hun regimes waarmee men hier geconfronteerd wordt. Hierdoor komt de afweging, nog meer dan anders al het geval is, neer op een min of meer "blinde" keuze. Wat men echter wel weet is dat de democratie zich in deze landen vaak beperkt tot een veeleer formeel gegeven. De facto is er vaak nauwelijks of geen democratie.

II.5 Instabiliteit van de Kaukasus

Algemeen is men het er echter wel over eens dat vooral de Kaukasus⁷ een weinig stabiele regio lijkt te zijn.

De heer Karim Van Overmeire laat hieromtrent nog opmerken dat het vooral de Russische Federatie is die zich hier een meester toont in de geopolitiek. Doordat enerzijds de Kaukasus - op het vrij homogene Armenië na - een ware lappendeken van volkeren en etnieën is die gemakkelijk manipuleerbaar zijn, en anderzijds de nieuwe staten - omwille van territoriale geschillen (die overigens vaak uit de sovjetijd dateren) - bijna naar wens tegen elkaar opgezet kunnen worden, slaagt Rusland er bijzonder goed in om de desbetreffende regio in een toestand van latente instabiliteit te houden, en deze aldus te domineren.

⁷ De geografische regio waarover het hier gaat kan in wezen meer exact omschreven worden met de term Kaukasië. Dit is het land tussen de Kaspische Zee en de Zwarte Zee dat door de Kaukasus wordt verdeeld in Cis- en Transkaukasië, staatkundig omvattend de Russische Federatie, Armenië, Azerbeidzjan en Georgië.

De gebeurtenissen van de laatste jaren in Georgië zijn hiervoor exemplatief. Georgië maakte zich reeds in april 1991 los uit de Sovjet-Unie en wenste zich niet aan te sluiten bij het GOS. De autocratische regeerstijl van president Zviad Gamsachoerdia riep veel weerstand op en leidde tot een burgeroorlog tussen de oppositie en de aanhangers van de president. Op 2 januari 1992 nam de oppositie (gesteund door de nieuwe machtshebbers in het Kremlin) de macht over. De voormalige sovjetminister van Buitenlandse Zaken en vroegere partijleider van Georgië, Edoeard Sjevardnadze, werd - met de zegen van Moskou - het nieuwe de facto staatshoofd. Om ook deze niet te sterk te laten worden, gedoogde Moskou dat Gamsachoerdia vanuit de Tsjetsjeense hoofdstad Grozny zijn militaire acties verderzette. Het waren dan weer die acties van Gamsachoerdia-aanhangers die de directe aanleiding vormden voor grootscheeps militair ingrijpen van het Georgische leger in de autonome republiek Abchazië⁸ in augustus 1992. Dit ingrijpen leidde tot een rechtstreeks conflict tussen Georgië en Abchazië. Dat laatste gebied ging voor Georgië verloren in de zomer van 1993. Ook in de autonome republiek Zuid-Ossetië⁹, waar al sinds 1989 gevochten werd, ging de strijd tussen Georgiërs en Zuid-Osseten onverminderd verder.

⁸ Abchazië is een autonome republiek, gelegen in het noordwesten van Georgië, tussen de Zwarte Zee en de bergtoppen van de Kaukasus in. Het gebied kreeg zijn status van autonome republiek in 1919 van de sovjetautoriteiten. In 1921 werd het zelfs een volwaardige republiek, om in 1930 een autonome republiek binnen Georgië te worden. Het bleef deel uitmaken van Georgië toen dat land in 1991 onafhankelijk werd. Maar reeds in 1992 brak een gewapende opstand uit die gericht was op afscheuring van Georgië, en de vorming van een onafhankelijke staat. Die onafhankelijkheid ging voor Rusland echter te ver. In de tijd van Stalin (zelf een Georgiër) werden treinladingen Russen aangevoerd naar het gebied, ook Georgiërs vestigden er zich massaal. In 1886 waren er 98% Abchazen in het gebied, tegen maar 15% meer in 1989 (tegen 46% Georgiërs, 17% Armeniërs en 16% Russen). Abchazië gebruikt de Russische tijd, eigen nummerplaten, en het Russisch als voertaal. Rusland heeft overigens ook troepen naar Abchazië gestuurd om op te treden als buffer tussen Abchazië en Georgië. Maar in feite hebben zij officieren en materieel geleverd. Rusland wil hoe dan ook een voet op de Kaukasus behouden.

⁹ Zuid-Ossetië ligt in het westen van Georgië. Er leven zowat 65.000 Osseten, christenen die een Perzische taal spreken. Er waren reeds conflicten in 1920, en opnieuw in 1990 toen Gamsachoerdia een eind maakte aan de autonomie van het gebied. Zuid-Ossetië heeft dezelfde vlag als - het in de Russische Federatie gelegen - Noord-Ossetië.

Het eindresultaat van dit alles was dat de interne oorlogen tussen de etnische minderheden alleen nog met Russische militaire hulp konden worden stopgezet. Om zijn eigen interne verdeeldheid te temperen én om hulp van Rusland te kunnen bekomen besloot het verzwakte Georgië dan ook om alsnog toe te treden tot het GOS, in te stemmen met een zogenaamd Vriendschapspact met Moskou, en legerbases open te houden voor de Russen.

II.6 Onaantastbaarheid van de grenzen

De heer Karim Van Overmeire raakt tenslotte ook nog de heikele kwestie aan van de uit de sovjetijd daterende, en al bij al vrij willekeurige, grenzen. Het spreekt hierbij voor zich dat hij ten volle de volkenrechtelijke regel luidens dewelke elke onafhankelijke staat de grenzen van de andere staten moet erkennen onderschijft (in casu eigenlijk het "uti possidetis"-beginsel). Maar anderzijds mag men evenmin blind zijn voor het feit dat het kunstmatig karakter van deze oude sovjetgrenzen een immens conflictpotentieel in zich houdt. Het is dan ook nog maar de vraag of we halsstarrig tot in de eeuwigheid moeten vasthouden aan die grenzen. Het ware misschien beter dat men de optie zou lichten om op een vreedzame en geplande manier overleg te plegen over een mogelijke hertekening en regularisatie van die grenzen.

Hieromtrent laat de minister-president opmerken dat deze problematiek zich niet beperkt tot de ex-Sovjet-Unie. Ook in Afrika is men immers geconfronteerd met de oude koloniale grenzen, die men - als minste kwaad - ten allen prijze heeft willen behouden.

II.7 Problematiek van de nucleaire veiligheid

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis laat tenslotte nog opmerken dat in diverse van de toekomstige partnerlanden grote problemen bestaan of dreigen met betrekking tot de veiligheid van daar aanwezige nucleaire materialen. Meest prangend lijkt in deze het bestaan te zijn van een erg onveilig geachte kerncentrale in Armenië. Deze centrale zou men eventueel kunnen sluiten na het tekenen van een vredesakkoord met Azerbeidzjan, dat met zijn olievoorraden ruimschoots de energiebehoeften van Armenië kan dekken. Maar zulks lijkt vooral nog verre toekomstmuziek.

III. STEMMINGEN

III.1 Artikelsgewijze stemming

Artikel 1

Ter stemming gelegd wordt het eerste artikel van het ontwerp van decreet goedgekeurd met 8 stemmen bij 3 onthoudingen.

Artikel 2

Ter stemming gelegd wordt het tweede artikel van het ontwerp van decreet goedgekeurd met 8 stemmen bij 3 onthoudingen.

III.2 Eindstemming

In zijn geheel ter stemming gelegd, wordt het ontwerp van decreet "houdende goedkeuring van de volgende internationale akten :

1. de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten enerzijds, en de republiek Kazachstan anderzijds, en Bijlagen I, II en III, Protocol en Slotakte, ondertekend in Brussel op 23 januari 1995 ;
2. de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten enerzijds, en de republiek Kirgizstan anderzijds, en Bijlagen I en II, Protocol en Slotakte, ondertekend in Brussel op 9 februari 1995 ;
3. de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten enerzijds, en de republiek Wit-Rusland anderzijds, en Bijlagen I, II, III, IV, V, VI, VII en VIII, Protocol en Slotakte, ondertekend in Brussel op 6 maart 1995 ;
4. de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten enerzijds, en Georgië anderzijds, en Bijlagen I, II, III, IV en V, Protocol en Slotakte, ondertekend in Luxemburg op 22 april 1996 ;
5. de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten enerzijds, en de republiek Armenië anderzijds, en Bijlagen I, II, III en IV, Protocol en

Slotakte, ondertekend in Luxemburg op 22 april 1996 ;

6. de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten enerzijds, en de republiek Azerbeidzjan anderzijds, en Bijlagen I, II, III, IV en V, Protocol en Slotakte, ondertekend in Luxemburg op 22 april 1996 ;

7. de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten enerzijds, en de republiek Oezbekistan anderzijds, en Bijlagen I, II, III, IV en V, Protocol en Slotakte, ondertekend in Firenze op 21 juni 1996",

eveneens aangenomen met 8 stemmen, bij 3 onthoudingen.

De verslaggever,

De voorzitter,

Paul VAN GREMBERGEN

Jef SLEECKX
